

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2021 сыл
Тохсунньу
22 күнэ
бээтинсэ
№ 4
(11757)

Чурапчы улуусун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

Бээтинсэ тохсунньу 22 > субуота тохсунньу 23 > баскыһыанньа тохсунньу 24 > бөдүккүөнүк тохсунньу 25 > отуорунньук тохсунньу 26 > сэрэдэ тохсунньу 27 > чаппар тохсунньу 28

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

АЙСЕН НИКОЛАЕВ ААСПЫТ НЭДИЭЛЭБЭ ҮЛЭТИН СҮРҮН ТҮГЭННЭРЭ

Тохсунньу 11 күнүгэр Айсен Николаев үүмүт сылга суһал ыстаап бастагы муньабын ыпта. Эпидемиологическай быһыы-майгы арийы тупсубут, ол эрэри кэккэ улууска, чуолгаан Алданна, Мэҥэ Хаҥаласка ыалдьааччы ахсаана эбиллибит. Ураты болжомтоҕо Бүлүү, Ньурба, Мириэһэй, Ленскэй улуустара тураллар. Өскөтүн ахсынньыга нэдиэлэ ахсын 1,5 тыһ. киһи ыалдьар буоллабына, үүмүт дьыл иккис нэдиэлэтигэр 864 түбэлтэ бэлиэтэммит. Бырааһынныктаабы уһун өрөбүллэргэ көрдөрүү 40% аччаабыт.

Чугастаабы кэм сүрүн сорууган вакцинацияны маассабайдык ытыгы буолар. Айсен Николаев Бырабыыталыстыбага Роспотребнадзору кытары вакцинаны тиксэрип мөһүрүтүн чуолкайдылларыгар соруудахтаата. Коронавирусу утары быһыыны ылааччылар туруктаары бэрэбизиркэлэтэллэр, анкета толороллор, киһилэр дааннайдарын федеральнай реестргэ киллэрэллэр. Итинизкэ барыта биридди киһиэхэ 40-60 мүн. тиксэр. 1 тыһ. тахса үлэһиттээх тэрилтэлэргэ вакцинаны бизэр быстах кэмнээх пууннары арийыааха уонна анкетаны толорууга волонтердары кытыннарыааха сөбүн эттэ. Билигин быһыыны ылааччылар испиһэктэрин онороллор.

Тохсунньу 11 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев Дьокуускай куорат Мэрин Сардаана Алексентьеваны кытта көрүстэ. Көрсүһүүгэ киин куорат бүтүннү туругун туһунан кэпсэтиллэр. Санатан эттэххэ, ити күн Сардаана Алексентьева үлэтигэр болжобун иннинэ уурайарын туһунан иһитиннэрибэтэ. «Сардаана Владимировна олус сүдүргүтэ суох быһаарыныны ылына. Эрдэ болжобун иннинэ үлэлээн бүтэрин иһитиннэрдэ. Биһиги бу туһунан кэпсэтин турабыт. Мин киһини өйдүүбүн. Киһиэхэ саамай сүрүнэ — дьыа кэргэнэ уонна доруобуйата», — диэн Ил Дархан инстаграмыгар суруйда.

Тохсунньу 12 күнүгэр Ил Дархан улуус баһылыктарын кытта муньааха медицинскэй тэрилтэлэргэ маассабай быһыыны бизэр пууннары бэлэмниир, быһыыны ылааччылар испиһэктэрин оноруу, улахан бырамыыскыланнай тэрилтэлэргэ көһө сылдьар биригээдэлэри тэрийэр соруу баһылыктарга туруорда. Онон улуустарга, куораттарга вакцинацияга бэлэмнэни барар. Сана дьыл иннинэ биһиги эрагийизммит эпидемиологическай быһыы-майгы туругунан дойдуга 26 миэстэбэ сылдьыбыт буоллабына, билигин 46 миэстэбэ турар. Онон Айсен Николаев баһыыанньаны мөлтөппөт соруу турарын бэлиэтээтэ. Уолпускаттан атын сирдэртэн сыһыанан кэлээччилэри дистанционнай үлэбэ көһөрөрү, хааччатыыр мизэрэни тутуһууну хонтуруоллааһыны, мааскалаах сылдыһыны ирдиргэ, социальнай дистанцияны тутуһалларыгар, уопсастыбаннай сирдэри дезинфекциялылларыгар, тумуу, грипп сибикилээх оболору оскулаба уруокка киллэрбэттэригэр, хонтуруоллуулларыгар эттэ. Социальнай тэрилтэлэр ураты болжомтоҕо ыалларыгар сорууда.

Билигин 70 тыһ. дозана эрагийизин хааччылына, кэлэр өттүгэр эбии кэллээ. Ил Дархан нэһилиэнньэбэ өйдөтөр-быһаарар үлэни тэрийэргэ, вакцинаны бизэр пууннарга элбэх киһи тобурууһууну таһаарбат тына соруудахтаата. 65-тэн аҕа саастаах дьон, хроническай ыарыылаахтар уонна атын дойдутартан кэлээччилэр дьыаһыгар олохторун болжомтоҕо ыалларын эттэ.

Тохсунньу 12 күнүгэр «Ленатаабы холбохутаах өрүс пароходствота» ПАО 2020 сыллаабы үлэтин түмүгүн таһаарар уонна быһыыты былаанын көрөр муньаабы ВКС эрэсиминэн ыпта. Сүрүн иһитиннэриини хампаанья генеральнай дириэктэрэ Сергей Ларионов онордо. Навигацияга 1 мөл. 416 тыһ. коммерческай таһаас тизлибит, ол иһигэр 338 тыһ. туонна ньиэп бородууктата. Бу иннинээби сылтан көрдөрүү 14% улаалпыт. Сыл устата сүрүн үлэтинэн пароходство 5 млрд тахса солк. киллэрбит, уруу көрдөрүүттэн 13% элбэх. Былаан 109% туслут. Ыраас барыс сыл түмүгүнэн 35 мөл. солк. тэннэспит. Хампаанья флота 303 ахсааннаах, навигацияга 284 тизхиныкэ үлэлээбит.

Тэрилтэ генеральнай дириэктэрэ бу иннинэ икки сылы быһа халбанаабака турбут таһааһы тизийи тарыыба үрдээбит кыһалбаны үскэтэрин эттэ. Гражданскай флот маассабай туһаттан тахсытыгар болжобу тирээбитин, ол иһин арктика улуустарыгар таһааһы тизээччилэргэ чэпчэтиллээх лизинг механизмын киллэриигэ үбүлээһини көрөргө эти

киллэрдэ.

Айсен Николаев хампаанья сылы үчүгэй көрдөрүүлээх түмүктээбитин, туруоруллубут соруу толорбутун бэлиэтээтэ. Маныаха үлэ хайысхатын кэнэтири эттэ. Бырабыыталыстыбаны пароходство сана ырыынакка тахсарыгар, ол иһигэр муоранан таһааһы тизийи ылсарыгар көмөлөһөргө ыһырда. Чоку, сиикэй ньиэби тизийи болпуроругар муньаах ытарга эттэ. Бырабыыталыстыба бэрэсэдээтэлигэр федеральнай киһи кытта арктическай навигация болжобун алтынны 15 күнүгэр диэри уһатарга үлэлээригэр соруудахтаата. Эрагийизин баһылыга өрөспүүбүлүккэбэ хараабыллары тутууга болжомтону уурда, суудунаны бас билээччилэргэ чэпчэтиллээх лизинг механизмын киллэрэри ыйда. Социальнай суолталаах тизийилэри онорор «Ленатурфлот» тэрилтэбэ аадырыстаах көмөнү онорорго соруудахтаата.

Тохсунньу 12 күнүгэр «Алмаасэргизбаан» ааспыт сыллаабы үлэтин көрдүлэр. Айсен Николаев АЭБ сылы үчүгэй көрдөрүүлээх түмүктээбитин, баан туруктаах буолуутун сүрүн рейтингин таһаарар агентстволар бигэргэтиртэрин эттэ. АЭБ 300 тыһ. бириддиэлэн дьону уонна 6,5 тыһ. корпоративнай килийизини хааччылар. Баан бырабыыанньатын бэрэсэдээтэлэ Николай Долгунов иһитиннэрибтинэн, ааспыт сылга баан «Уһук Илинни илтигэ» бырагырааманан нэһилиэнньэбэ 620 мөл. солк. тахса суумалаах кирэдьиити бизэрбит. Бу көрдөрүүтүнэн өрөспүүбүлүккэбэ үһүс, Уһук Илинни уокурукка бэһис миэстэбэ тахсыбыт. Баан барыһа 2,3 млрд солк. тэннэспит, былааны 108%, толорбут. Барылтаан аабыынан, ыраас барыһа 151 мөл. солк. тэннэһэр. Отчуоттуур кэм устата баан халытаалын 145 мөл. солк. үүнүүтэ күүтүллэр, ити 4,6 млрд солк. кэринэ буолар. 2021 сылга АЭБ корпоративнай бисинэһи сайыннарыга национальнай бырайыактары олохо киллэриигэ кыттыаба, ол иһигэр дьону хаарбах дьыаһыртэн көһөрүүгэ, хаачыстыбалаах суоллары тутууга.

Айсен Николаев АЭБ судаарыстыбаннай бырагыраамаларга уонна инвестиция бырайыактарыгар көхтөөхтүк кыттыахтаабын бэлиэтээтэ. Ол инниттэн эрагийизин Бырабыыталыстыбата тустаах бааны кытта ыкса үлэлээһини олохтоохтааба этилиннэ.

Эмиз бу күн Айсен Николаев социальнай ситиминэн блогердары кытта көрүстэ. Кэпсэтиигэ араас хабааннаах болпуростары таарыйдылар. Өлүөнэ муостатын тутууга үлэ хаамыта бырайыак быһыытынан барарын эттэ. 2021 сыл устуруйаба муоста тутууга саҕаламмыт сылынан кириэбэ диэн бэлиэтээтэ. Маны сэрэ Ил Дархан Уһук Илинни уокурукка бири уопсай авиакомпания олохтонобуна дабаны, Дьокуускайга уонна атын куораттарга салгынынан көтүүгэ дотация, чэпчэтиллээх тарылытар көрүлүөхтэрин эттэ. Саха сирэ бэйэтин авиакомпанияларын хаалларыаба, үлэлэтибэ диэн үлэлэһинэ.

Сотурутаабыта Саха сирин тустууга сүүмэрдэммит хамаандатыгар консультант-тириэннэринэн олимпийскай уонна аан дойдуга 5 төгүллээх чөмпүйүнэн, кэлин тириэннэр быһыытынан биллибит Хаджимурат Гацалов аһаммыта, Ил Дархан ытырытын ылынан кэлбитэ. Блогердары кытта көрсүһүүгэ сана тириэннэр Саха сиригэр Чэбдигирди сыла биллэриллибитинэн, өрөспүүбүлүкэ олохтоохторугар кытаанах доруобуйаны, бэйэлэрин харыстана сылдыалларыгар баҕарда. «Мин Саха сиригэр үлэли кэлбиппинэн, олус үөрэбин. Улахан успуорка айаным, бастагы кыһыл көмүс мэтээли ылым Дьокуускайтан саҕаламмыта. Бу ситиһини, табыллыны мин төттөрү эһиэхэ аҕалыахпын баҕарыһын. Саха сирэ улахан ыспарытыбынай үгэстээх, дьарыктанарга бары кыах, усулуобуйа баар. Сүрүнэ — ыспарсымыаннарбыт бэйэлэригэр итэҕэйэхтээхтэр, бигэ эриллээх буолуохтаахтар, чолчу кыһыл көмүһү ажалар соруу туруоруноохтаахтар. Киһилэр кыахтарын арийыы тириэннэрдэр сорукарарын буолар», — диэн олимпийскай чөмпүйүн санаатын тириэртэ. Айсен Николаев Хаджимурат Гацаловка ситиһини баҕарда.

Тохсунньу 14 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев санитарнай-эпидемиологическай туругунан сибээстээн, хааччатааһын мизэрэрин олунуу 15 күнүгэр диэри уһатар туһунан ыйаах таһаарда. Онон сеп түбэһиннэрин, 2021 сыллаабы былаанна кирибит физкултурунай-чэбдигирдэр, ыспартыыбынай-маассабай тэрээһиннэр ытыллыахтарын сөбүн туһунан этиллэр. Ол эрэри тэрээһиннэр көрөөччүтэ суох буолуохтаахтар. Тэрээһини ытыгы усулуобуйатын Роспотребнадзору уонна суһал ыстаабы кытары

сөбүлэһилиэхтээх. Маны таһынан културунай-сыһыанал тэрилтэлэр, айар устуудуулар үлэлэрэ көнүлүлүннэ.

Тохсунньу 14-15 күннэригэр Айсен Николаев Москвага Гайдаровскай форумга кытынна. Быйыл сүрүн болжомто Арасыйыа уонна аан дойдуга пандемия кэнниттэн хайдах буолуобар аһанна. Экспирдэр уонна спикердэр экнэимикэ бэлиитикэтин, доруобуйа харыстабылын уонна үөрэхтээһин эйгэтигэр тирээн турар туһаар кыһалбалары, үлэ ырыынагын, судаарыстыбаны салайыы, бизнес болпуростарын уо.д.а. тустарынан кэпсэтиллэр.

Тохсунньу 14 күнүгэр форумга Айсен Николаев суударыстыбаннай салайыыга сыһыппара сибээһин туһа кэпсэтиигэ кытынна. Ил Дархан трансформация үтүө өрүттэрдээбин бэлиэтээтэ. Цифровизация баар буолан, ыраах сытар нэһиликтэр олохтоохторо туһааннаах өлөрүкүн туһанар кыахтаахтарын ыйда. «Билигин өрөспүүбүлүккэбэ ИТ-технологиялары олохо киллэриигэ Уһук Илин эрагийизингэр инники көннэ сылдьар. Олохтоохтор Саха сирин бас-көс ИТ-хампааньаларыгар үлэлиир, стратегическай суолталаах былааннары олохо киллэриигэ кыттар кыахтаахтар», — диэн Ил Дархан эттэ. Билигин социальнай суолталаах судаарыстыбаннай уонна муниципальнай өлөрүк сыһыппара көрүнэр көһөрүү сорууга турарын санатта.

Айсен Николаев өрөспүүбүлүккэбэ искусствоннай өйгө олохсубут, гражданныр туһаайыларыгар, ыйытыларыгар хардарар «АИТА» диэн цифровой көмөлөһөччү оноро сылдыалларын иһитиннэрдэ. Бу систимэ былаас уорганнара гражданныр кытта үлэтин хаачыстыбатын тупсарыаба. Саха сиригэр олохо кирибитин кэнниттэн, атын эрагийизиннэргэ манньк уопуту тарбатыааха сеп диэн РФ цифровой сайдыыга минимистирин солбуйааччы Олег Качанов эттэ.

Гайдаровскай форумга Саха сирин сыһыппара сибээһин баһылаабыт бастыг эрагийизиннэн билиннилэр уонна «Цифровая вершина» диэн бириэмийэни аһаатылар. Бу баҕараданы аан дойдуга уонна Арасыйыа ааттаах-суоллаах экнэимистэрэ сыаналаан быһаараллар. Саха сирэ сыһыппарасибээһин саамай тэтимнээхтик баһылаабыт эрагийизин буоларын бэлиэтээн туран, анал бириэмийэ статуткатын өрөспүүбүлүкэ Ил Дархана Айсен Николаевка уонна СӨ инновацияга, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационнай технологияга минимистирэ Анатолий Семеновка туттардылар. «Ыраабынан тайаан сытар, мөлтөх суоллаах-иистээх, тыйыс усулуобуйалаах сирэ социальнай-экнэимическэй сайдыыга, атын эрагийизиннэргэ тэннээтэххэ, уустуктар бааллар. Онон сибээстээн, кэлин кыһыппара өрөспүүбүлүккэбигэр сыһыппара сибээһэ кылгас кэм иһигэр мунутуурдук сайынна. Нэһилиэнньэ 80% 2024 сылга интэринизитинэн хааччылаахтаах сорулуттан бэлээр 2020 сылга ситиһибит. Ханна олороруттан тутууга суох, Саха сирин олохтооҕо күннэтэ сыһыппара сибээһинэн туһанарын ситиһиэхтээхпит, ол сизиринэн арктическай улуустарга үлэ барар», — диэн Ил Дархан бэлиэтээтэ.

Тохсунньу 15 күнүгэр Москвага Гайдаровскай форум чэрчитинэн Ил Дархан Арасыйыа инновационнай эрагийизиннэрин холбоһугун муньаагар кытынна. Ассоциация чилиэннэрэ РФ вице-премьерэ Марат Хуснуллин кытары тутуу, ОДКХ, тырааныспар, эрагийизин сайдыытын тыһы болпуростарын дьүүллэстилэр. Ил Дархан хаарбах дьыаһыттан көһөрүүгэ нормативнай-правовой баазага уларытылары киллэрэргэ этии киллэрдэ. Айсен Николаев РФ Уу кодекска эмиэ уларытыы барыан наадатын эттэ. Уу ылбыт сирдэригэр халытаалынай тутуу эбийиэктэрин туһунан быраабыла хаттаан көрүлүөхтээгин бэлиэтээтэ. Санатан эттэххэ, Саха сиригэр хаарбах туруктаах дьыаһыттан көһөрүүгэ улахан бырагыраама үлэлиир. Бизс сыл иһигэр өрөспүүбүлүккэбэ 1 мөл. кв.м. хаарбах туруктаах дьыа көтүрүлүөхтээх, 60 тыһ. киһи сана дьыаһыттан көһөрүөтээх. Ааспыт сыл түмүгүнэн 5,5 тыһ. киһи олорор усулуобуйатын тупсарда. Элбэх дьыа Чурапчыга, Дьокуускайга, Алданна, Өлүөхүмэбэ тутулунна. Жатай бөһүөпкэ дойдуга бастагынан хаарбах туруктаах олорор фондаттан босхолоһно.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкиртээтэрэ.

Үйэни унгуордаан сана киинэ табыста

Я.СИА-ТИ

Ааспыт 2020 сылга саха сириг бары киинэ тыйаатырдарыгар Никита Аржаков режиссердаах «Тыгын Дархан» историческай киинэ көстүбүтэ. Бу киинэ Василий Семенович Яковлев - Далан «Тыгын Дархан» уонна «Глухой Виллой» романнарын сүрүн ис хоһоонунан уһуллубута. Бу киинэни уһулуу туһунан киинэ режиссеруттан, сценарий ааптарыттан Никита Аржаковтан сэлэргииригэр көрдөстүм.

Никита Иннокентьевич, аан бастаан, хаһыалпыт аабааччыларыгар баһаалыста бэйэң туһунан билиһиннэрэ түс эрэ. Эйигин Чурапчыттан төрүттээх диэбиттэрин истибитим...

Адам Иннокентий Никитич Аржаков - Хатылы Битикиттэн төрүттээх. Киин колхуос, онтон колхуос бэрэссэдээтэлинэн үлэстэбитэ. Боло Уус аймакпыт буолар. Чурапчы Аржаковтара бары да хэриэстэ аймактарым, Таатта Аржаковтара эмиэ. Оттон ийэм Манэ Ханалас улууттан төрүттээх. Бэйэм 1962 сыллааха Аллайыахада Ожогино диэн улуу

эбэ кытылыгар төрөөбүтүм. Оскуола боруогун Манэ Ханалас улуутун Балыктаах нэһилиэгэр атыллаабытым. Төрөппүттэрим бачуоттаах сынналарга тахсан. Дьоккусайга көспүлүт. Онон үөрэхпин Дьоккусай куорат 20-с нүөмэрдээх оскуолатыгар түмүктээбитим. Мин киинэ устатын, режиссердубун 1992 сылтан «Сахафильм» хампаанньада үлэлибим. Уонча киинэлээхпин. Олор истэригэр «Дьуксаах», «Хара мааска», «Ильмень үрдүнэн туруйалар», «Тулабыт барыта хайалар», «Тайбаан арыы», «Саха снайпер», «Дьикти саас», «Тыгын Дархан» уонна да атыттар.

Ханнык, туох толкуйтан «Тыгын Дархан» киинэни устарга санаммыккыны? Туох төрүөт буолбута?

Василий Яковлев - Далан «Тыгын Дархан» романа очотоору кэмгэ биһизэх, эдэр дьонго, сүрдээх дириг суолу хаалларбыта. Бэйэбит омулутунан кизин туттууну, толкуйдааһыны үөскэппитэ. Ол кэмтэ садалаан саха дьонугар-сэргэтигэр маньык улахан историческай киинэ хайаан да баар буолуохтаах диэн толкуйдур буолбутум. Холобур, казах, киргиз, узбек норуоттарыгар уонна да атын туһулаах араас омуктарга улахан киинэ баар буолбута, үөскээбитэ ыраатта. Биһизэх буоллабына, өрөспүүбүлүкэ буоларбыт быһытынан, эрдэ киинэ устарыт көнүлүмүмүт курдук этэ. Ити сойуустаах өрөспүүбүлүкэлэр бары улахан киинэлээхтэрин ымысыра

саныырым уонна хайаан дагы маньык хабааннаах киинэ баар буолуохтаах диэн толкуйдаах, эрэлиэх этим. Бу роман тахсытыгар эңчэт дьон олус үөспүлүт. Төһө да баарбытын иһин тутта ылпын да, киинэ устан кириэн барбаккын. Ол курдук, дьыл-хонук ааһан испитэ. Маны тэңэ киинэ уһулар санаа күүһүрэн, өссө улаатан испитэ.

Киинэбэ хас киһи уһулуннай? Сүрүн артыыстары хантан, хайдах талбыккыты?

Оруолларга сахалар тыыннаах саха дьонно мустан барытын онордубут. Сүрүн артыыстары Саха тыйаатырын уонна култуура коллехыттан талан ылбылпыт. Сана сирэйдэри арыларбын сөбүлүүбүн. Ол курдук, артыыс да буолбатах дьону киинэбэ оонньотон, дьонго-сэргэбэ таһаара сатыыбын.

Ис хоһоонугар туох уларыйыы-тэлэрийи табыстай?

Киинэ сценарийа киингэттигэр улахан туоралына суох. Ааттар-суоллар, сүрүн буолар түбөтэлэр, түгэннэр барыта бэйэтинэн хааллылар. Киинэбит хата барыта этэнгэ уһуллан түмүктэммитэ. Ол эрэн, биллэн турар, албэх мэлһидэри, ыарахаттары көрсүбүлүт. Кэлсээтэхэ уһуна-хизнэ барт буолуо. Бу туһунан сүрүн продюсер Вера Филиппова сийилии кэлсиз этэ. Киинэ Далан үөрөппит өбөлгөсү Чурапчы орто оскуолатын 18 выпуһа күүстэринэн табыста. Егор Борисов, Вера Филиппова, Наталья Протопопова, Светлана Максимова, Яна Игнатова, Любовь Местникова уонна да атын үөрөппит өбөлгөсү бары түмсөн, ытыктыыр учууталларын романын экранна

көрдөрөгө идизэйбин өйөөн, олоххо кирида. Онон киинэлэргэ махтанабыт.

«Тыгын Дархан» киинэ дьон биһирэбилин ылла. Онон өссө бу киинэ инникитигэр туох сорук турары?

Бу киинэни саха дьонно наһаа чугастык ыллына. Мин онтон саамай үөрэрим диэн - киинэ уста сылдьан, сахалар түмсүүлээхпитин көрдөрдүбүт. Олохтоохтор кэлэн ис сүрэхтэриттан көмөлөһөн барбыттар. Ол киһини олус долгутар. Киинэбэ албэх улуус дьонно кытынна, уопсайа 10000 киһи кытылыны ылла. Чурапчы улуутун Болтонотугар, биир бэлэз, улахан алааска Чуорайыттааҕа устан турабыт. Оно эмиэ чурапчылар түмсүүлээхтэрин көрдөрдүттэрэ, 1000 эр киһи кытылыта. 130 ыныырдаах аты кытыннары улуус барыта кыайбат дии саныыбын. Онон, түгэнинэн туланан, Чурапчы олохтоохторугар, улуус баһылыгар Андрей Ноговицынна, үлэстэспит улуус дьаһалтатын үлэһиттэригэр махтанабыт.

Киинэ тыйаатырдарыгар көстүбүтүн кэнниттан көрөөччүлэр үчүгэй тыгларынан суруйбут ахтылары, диригик ырытан, тус санааларын суруйбуттарын тутан, истэн астынабын. Көрөөччүлэр төрүт омуктарынан кизин тутунулар. Биһиги дьоммут бу киинэни сөпкө өйдөөн, инникити диэки барарбытыгар суол арыллыбытын курдук олук уурбуттарыгар мин наһаа үөрэбин. Инники үлэбэр бу маньык сыанабыл биһигини кынаттыыр.

Марфа ПЕТРОВА.

--- ҮЙЭТИИ ---

Болтоно биллиилээх дьонун үбүлүөйдээх сылын аартыгын арыар

Андрей Андреевич Савин, Николай Дмитриевич Кривошапкин, Михаил Федосеевич Догордуров, Федоров Георгий Константинович, Василий Михайлович Кладкин

Үүмүт 2021 сыл - Болтоно нэһилиэгэр ураты сыл. Ол курдук, бизе биллиилээх дьоммут үбүлүөйдээх сыллара:

Андрей Андреевич Савин - Өндөрүүсэ Савын (21.11.1896 - 31.05.1951) - биллиилээх этнограф, фольклорист, кыраайы үөрэтээччи төрөөбүтэ 125 сыла.

Николай Дмитриевич Кривошапкин - Уот Субуруускай (22.05.1896 - 21.10.1950) - Саха өрөспүүбүлүкэтин биллиилээх судаарыстыбаннай диэйтэ, Гражданскай сэрии кыттылааҕа, номохо кирибит кыһыл хамандыыр, СССР Киин ситарилээх кэмтэтин националистарга Сэбизин чилиэнэ, Саха сириг Киин ситарилээх Кэмтэтин бэрэссэдээтэлин солбуулааччы, Саха АССР Дорубуйа харыстабылын норуодунан хамыйаара төрөөбүтэ 125 сыла.

Михаил Федосеевич Догордуров (25.09.1906 - 06.06.1981) - поэт, прозаик, драматург, краевед, олонхоһут, тойуксук. Фельетоннары, сатирическай хоһооннору толорорчму, СССР суруйааччыларын Сойуһун чилиэнэ төрөөбүтэ 115 сыла.

Федоров Георгий Константинович (08.04.1916 - 29.04.1997) - Аба дойдуга Улуу сэриитин бэтэрээнэ, уордаан снайпер, хорсун сэриитит, икки «Кыһыл Сулус» урдээн, албэх бойобуой мэтээлэр кавалердара төрөөбүтэ 105 сыла.

Василий Михайлович Кладкин (10.01.1931 - 27.05.2003) - Социалистическай Үлэ Геройа, Саха АССР норуот хаһаайыстыбатын үтүөтүгэр үлэһитэ төрөөбүтэ 90 сыла.

Болтоно нэһилиэгин дьаһалтата, нэһилиэк дькутааттара, уопастыбанньыктар, олохтоохтор былааннаах үлэни тэрийэн кэллэбит. Сүрүн соругунан Араасыйа, өрөспүүбүлүкэ, улуус граннарыгар кыттан, эбии үбү-харчыны тастан киллэриин сорута турбута. Кыайы 75 сылын көрсөр үлэбит-хамнаспыт барыта Аба дойдуга Улуу сэриитигэр кыттыбыт биер дойдубаахтарбыт, 1942 сыллааха хоту оройуоннарга күүс өтүүнэн көһөрүлүбүт колхуосаахтар, Болтоноттон төрүттээх үтүө дьоммут ааттарын үйэтигинэ аһанна.

Ол курдук, 2018 сыллааха улуус граныгар бэйэбит бырайыакпыттан кыттан, 200 000 солк. ылан, биер дойдубаахпыт А.А. Савин аатынан улуустаагы кыраайы үөрэтэр мусойга биллиилээх биер дойдубаахтарбытын үйэтигэр, «Знаменитые уроженцы Болтононского наслега», диэн галереяны туруорбуппун. Бу галерея улуус мусойугар туруута Болтоно биллиилээх дьонун үйэлэргэ ааттаатына. 2019 с. ыһахтыыр сирбитигэр кизин туттар, биллиилээх дьоммутугар аналлаах Аар Барабы сирдээн - туомнаан туруорбуппун. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархан граныгар, «75-летию Победы посвящается», диэн бырайыагынан

500 тыһ.солк. харчыны ылан, Аба дойдуга Улуу сэриитигэр кыттыбыт биер дойдубаахтарбыт ааттарын уонна 1942 сыллааха Хоту оройуоннарга күүс өтүүнэн көһөрүлүбүт Болтоно колхуостарын дьонун ааттарын, үлэ фронтугар сылдьыбыт биер дойдубаахтарбыт ааттарын үйэтигэр стеланы онортордубут. Оскуола виртуальной мусойун салайааччыта З.Е. Егорова «Болтоно сэрии сылларын» киингэтин биер дойдубаахпыт С.А.Новгородова аатын сүгэр «Бичик» киингэ кыһатыгар үбүлээн бэчээттэнэ. Суруйааччылар скиердэригэр бизе биллиилээх дьоммут пазматыйныктарын санартыбыт, Кындалга Кыайыи скверэ санардыллан куруулэнэ. Ааспыт сайын ыһахтыыр сирбитигэр кирии аарка, Кындалга уонна Болтоносо быыстапка турар сахалыы ураһалар тутулунулар, онтон да атын үйэтигэр аналлаах үтүө үлэ ытыгытына.

2020 сыл ахсынны ыйга Н.Д. Субуруускай аатынан Болтоно орто оскуолата РФ граныгар кыттан, 500 тыһ. солк. ылан, виртуальной мусойу арыдыт. Манна анал сайит аһыллан сахалыы, нууччалыы, ону тэңэ английскай тылынан хайа бабарар дойдуттан виртуальной мусойу кириэн көрөр кыахтанна. Бу ыһылыбыт граннары нэһилиэк «Утум» коммерческайа суох уопастыбаннай тэрилтэ (сал. Егорова С.И.) үлэстэн, 2020 сыл улууска «Сыл бастын уопастыбаннай тэрилтэ» ааты сүктэ.

2020с. олунньу ыйга ыһылыбыт «Тыл - омук тыһа» диэн тыл политикатын чэрчитинэн ыһылыбыт өрөспүүбүлүкэтээби форумна резолюция ыһыллан, Болтоно орто оскуолатын баазатыгар саха тылын уонна литэратуригэрин диригээн үөрэтэр өрөспүүбүлүкэтээби киин тэриллэхтээх. Бу киин иһинэн Чуорайытта литэратуригэринэй комплекс тэрийиитигэр үлэ садаланна. Манна улуустаагы литэратуригэринэй мусой, оскуолаба интеринэст, сайынны оло лааҕара былаанналар. Нэһилиэк 1-га кэннээх сирэ биэрэн, салгы үбү-харчыны булууга улуус, нэһилиэк салалтата үлэһитэн садалаатыбыт.

В.А. Савин аатынан Норуот айымньытын дыэттигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын уонна духуобунаһын министиэристибэтин ыһылыт куонкуруугар кыайылаабынан тахсан, 1593 тыһ. солк. субсидия көрүлүннэ.

Нэһилиэкитигэр 2017 сыллааха сана таас оскуола тутуллан, үлэбэ кириэн, нэһилиэгиннээ үөрүүтэ, дуоһуйуута, инникити эрэлэ буолла, мантан тирээбэрэн, хас биердибит сырдыкка-кэрэбэ тардыһыта өссө күүһүрдэ.

Күн-бүгүн быһаарылла илик тыһын болтуруостарга утумнаах үлэ барара эрайыллар. Ол курдук, нэһилиэгиннээ 50 бырыһыан иитиигэ холбоно илик. Тыа хаһаайыстыбатын сайдыытыгар уонна улуус ыһтар дьизэ кэргэн туруктаах буолуутун бырагыраамата олоххо кириитигэр тыһын

болтуруоһунан уу буолар. Кэккэ сылларга быһыты бөдөрөгөтүү мөлөөн, Харбала, Харбачай, Кыйы куөлэригэр ууну хаайы кыайтарбат буолбута нэһилиэгиннээ долгуууутун үөскэтэр, биер сүрүн кыһалыаан буолар.

Нэһилиэкитигэр тыа хаһаайыстыбата сүрүн дьарыккыт уонна инники күүннэ турар салаабыт буолар. Ол курдук сүөһү-сылы ахсаанын элбэтигэр, кэтэх уонна бааһынай хаһаайыстыбалары бөдөрөгөтүүгэ туһуламмыт араас хайыскалаах үлэ-хамнас ыһыллар.

Нэһилиэк бааһынай хаһаайыстыбалары, кэтэх хаһаайыстыбалаах ыһаллар ынах-сүөһү, сылгы ахсаанын аһыйаллааха, үт ыһылын сыллата элбэтиэн, дохоттаах буоларга туруулаһан, от былаанын топорон кэллэбит.

Ынах-сүөһү ахсаана 2021 с. тохсунньу 1 күнүн туругунан 879 төбөбө тэһнэстэ, былаан 882 төбө, туолуута 99,7 %, ол иһиттэн 312 төбө ынах, ити иһиттэн бааһынай хаһаайыстыба (КФХ) сүөһүтүн ахсаана - 207 төбө, ынаҕа - 72 төбө. Чааһынай хаһаайыстыба (ЛПХ) сүөһүтүн ахсаана - 672 төбө, ынаҕа 240 төбө. Быйылгы уут туттараччы хаһаайыстыба ахсаана 32, ол иһигэр 4 бааһынай, 28 чааһынай хаһаайыстыбалар. Ынах төрөөлүнэ быйыл 84,2 %. Сүөһү өлүүтэ быйыл 4 төбө, 2019 с. - 8, 2018 с. - 10, ол эбэтэр 4 төбөнөн аһаата.

Сылгы уопсай ахсаана 2021 с. тохсунньу ый туругунан 842 төбө, былаана 791 төбө, туолуута 106,4 %, ол иһиттэн биз ахсаана - 667. Сылгы дьыалабыай тахсыта 52% тэһнэстэ. Сылгы өлүүтэ 2020 сылга 5, 2019 с. 9, тэһнээтэхэ 4 төбөнөн өлүү аһаата. Нэһилиэк үрдүнэн уопсайа 308 ынах-сүөһү атыга, идэрэ быһытынан туттулуна. Сылгы 439 туттулуна, ол иһиттэн бизгэ - 53.

Ааспыт сайыммыт оттуурга-мастыырга туран бизээн, кыһыкка топор аһылыктаах үктэниити, улуус туруорбут 1812 туонна от былааныттан 2154 т оту оттоон, 118,9% толордубут, онон улууска 3-с мизгэ буоллупут.

Улууспутугар ыһыллар «Дьиз кэргэн экономикатын өйөөһүн» пилоткай бырагыраама үлэстэ. Хас биерди дьиз кэргэн сир астаан, айылҕада сылдьан, бэйэ дорубуйатын көрүннэ, дохотун элбэтэрэ үлэстэ. Холобур, Анна Павлуцкая, Аграфена Ефремова, Иннокентий Жирков, Афанасий Капрынков бэйэ дохоттаах буолуутугар улууска куонкуруска кыттан, Анна Егоровна Павлуцкая кыайылаабынан тахсан, улуус гранынан наһарадаланна.

Нэһилиэк олохтоохторо кэккэ сылларга түгэниик ситэр салаанан утумнаахтык дьарыктаналлар, ол эбэтэр кууруссаны, хааһы, курулугу, күһү о.д.а. иитэллэр.

Билигин дойдуга үрдүнэн бара турар политикада сөл түбөһиннэһэн, нэһилиэкитигэр тх сайыннарыыга үлэни ыһтарга сорук турар. Маныаха, ыһытылар үлэ-хамнас барыта дьон-сэргэ олобо-дьаһада тупсарыгар туһуланар. Тыа хаһаайыстыбатын салаата биһиги нэһилиэккэ күн-бүгүн тупсан кэлбэт салаа. Кэккэ сыллар устата нэһилиэк үүкэ былааны толорбокко кэллэбит. Сүрүн быричиинээн буолуон сөл, сүөһү бородатын тупсарыыга, ынабы сизмэлэһин үлэтигэр ситэ үлэ барбата буолар. Ону тэңэ, сүөһү көрөр дьоммут сааһырылара, эдэр дьон сүөһү иитиитигэр тардыһыта наһаада буолуон сөл. Онон улуус салалтата салайыһытынан кииннэн көмөтө олус наада кэмэ кэллэ. Бу быһык кэмгэ оустарбааха, албэх үүтү ыан, эти соботуопкалаан, дохоттанна элбик буоллаҕа.

Бу үүмүт 2021 сылы биһиги, болтонолоор, үүнүү-сайдыы сылын биллэрэн, үбүлүөйдээх дьонун дьоммут сылларын эрэлиэхтик көрсөбүт.

Варвара МАКАРОВА, Болтоно нэһилиэгин баһылыга.

— УБУЛУЙДЭЭХ БИИР ДОЙДУЛААХПЫТ —

СЭРИИНИТ ХОРСУНА, ҮЛЭНИТ ҮТҮӨТЭ

колхуостар холбоспуттарыгар
кинини кылаабынай бузаалтырынан
анаабыттара, бырабылыанна
чилиэнинэн быыбардаабыттара.
Итиннэ үлэли сылдьан, ССКП
чилиэнинэн кирибитэ.

1954 сыл кулун тутар ыйтан
Тимофей Степанович ССКП
Чурапчытаагы райкомугар тыа
хаһаайыстыбатын отделыгар
инструкторынан үлэлээбитэ.

1957 сыллаахха Максим Горькай
аатынан уонна Калинин аатынан
колхуостар холбоһон, Калинин
аатынан колхуос буолбуттара. Итиннэ
кини бырабылыанна босхоломмут
солбуйар бэрэссэдээтэлинэн
үлэлээбитэ. Маннайгы сүһүөх
партийнай тэрилтэ сэкирэтээринэн
быыбардаммыта.

1958 сыллаахха бу колхуоска
Жданов аатынан колхуос холбоспута.
Төлөй, Мугудай, Алабар, Бахсы
нэһиликтэрэ холбоспут оройуонга
биир бөдөн хаһаайыстыба этэ.
Итиннэ Тимофей Степанович
маннай босхоломмут ревизиялыыр
хамыһыһа бэрэссэдээтэлинэн,
калин комплекснай биригээдэ
биригээдиинэн үлэлээбитэ.

1959 сыллаахха Калинин аатынан
колхуоска партком сэкирэтээринэн
быыбардаммыта.

1961 сыл олунньуга Калинин,
Ленин, Эрилик Эристиин ааттарынан
колхуостар холбоһон, Эрилик Эристиин
аатынан колхуос буолбуттара. Итиннэ
кини Мугудай отделениетын старшай
бузаалтырынан үлэлээбитэ.

1961 сыл кулун утар ыйтан
Эрилик Эристиин аатынан колхуос
босхоломмут ревизиялыыр
хамыһыһатын бэрэссэдээтэлинэн

үлэлээбитэ.
1965 сылаахха Эрилик Эристиин
аатынан колхуос бытарыан, 4
колхуос буолбута. Төлөй, Мугудай
Калинин аатынан колхуос буолбуттара.
Тимофей Степанович кылаабынай
бузаалтырынан үлэлээбитэ.

1969 сылтан колхуос кылаабынай
бузаалтырын солбуйааччы.

1974 сыл сэттинньи ыйтан 1976
сыл бочуоттаах сынньаланна
тахсыар диэри Мугудайдаагы эргиз
кустатыгар дириэктэрдээбитэ.

1976 сыл алтынньы ыйтан 1983 сыл
алтынньыга диэри Госстрах Чурапчы
оройуонунаагы иниспексийэтигэр
старшай страховой агенынан
үлэлээбитэ.

Тимофей Степанович Ноговицын
сэрииттэн эргиллэн баран, барыта
37 сыл араас эппизттээх үлэлэргэ—
ССКП райкомугар, колхуос, тэриптэлэр
салалталарыгар үлэлээбитэ. Ордук

бухгалтерскай, экономической,
ревизионнай, эргизэн үлэлэригэр
таһаарылаахтык үлэлээн,
хаһаайыстыбалар сайдыыларыгар
кылаатын киллэрсибитэ, күүс-
көмө буолбута. Ити кэмнэ салайар
орусуллаах коммунистической партия
эрэллээх саллаатын быһыытынан
үлэни тэрийээччилэртэн, дыону
түмээччилэртэн биридэстэрэ этэ.
Коммунистар эрэнэн, итэбэйэн
бэйэлэрэ учуокка турар тэриптэлэрин
салайааччытынан быыбардыыллара.
Дьонун-сэргэтин туһугар ити
итэбэллэрин чизстээхтик толорбутун
"Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот
хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ"
төрөөбүт-үөскээбит Чурапчытын
улуунун Бочуоттаах гражданина
буолбута, үгүс атын набаарадалара
туоһулууппар.

Ааспыт 2020 сылга Кыайыы 75
сыллаах үбүлүөйүн бэлиттээтибит.
Бу Улуу Кыайыы кэлэрин
туһугар Тимофей Степанович
Ноговицын саа-саадаах
тутан сэриилэспитэ. Аба
дойдугун чизстээхтик
көмүскээбитин иһин сержант
Тимофей Ноговицын 1945
сыл бэс ыйыгар "Кыһыл
Сулус" уордьанынан
набаарадаламмыта. Иккис
"Кыһыл Сулус" уордьанын
сэри кэмигэр көрдөрбүт
хорсун быһыытын иһин,
сэри толоонугар 3 төгүл
бааһырбытынан, 1946 сыл
ыам ыйыгар тулпута.

Кини "Ветеранар
ахтыылара" дьин Саха
сиринээҥи кинигэ кыһатыгар
1985 сыллаахха бэчээттэнэн
тахсыбыт кинигэҕэ
ахтыытыттан таһаарабыт.

Аба дойду сэриитин кыттылаабыа,
3 бойобуой уордьан, 14 мэтээл
кавалера, Саха Өрөспүүбүлүкэтин
норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх
үлэһитэ, Чурапчы улуунун Бочуоттаах
олхотсоо Тимофей Степанович
Ноговицын төрөөбүтэ 100 сылын
туолла. Кини 1921 сыллаахха тохсунньу
1 күнүгэр Чурапчы оройуонун
Мугудай нэһилигэр төрөөбүтэ.
Сэриигэ дойдутугар Максим Горькай
аатынан колхуоска суоччутунан үлэли
сылдьан, 1942 сыл бэс ыйын 19
күнүгэр ынырыллыбыта. Төрөөбүт-
үөскээбит ийэ буорун лоп курдук 4 сыл
буолан баран, 1946 сыл бэс ыйын 16
күнүгэр булбута.

Чурапчыга кэлбитэ — колхуонун
дьоно хоту Эдыгээнтэн төннө
илик этилэр. Онон Чурапчы
райпотребсойуунун систизмэтигэр
бузаалтырынан үлэҕэ кирибитэ.
Ити сайын колхуонун сорох дьоно
төннөн, эмиз көһөрүллүүттэн
эргиллибит "Дьээнкэрэ" "Октябрь
20 сыла" колхуостары кытары
холбоһон, Чымчанна кииннээх
Максим Горькай аатынан
колхуос буолбуттара. Тимофей
Эдыгээнтэн эргиллибит Мотрена
Варламованы кэргэн ылан ыал
буолбуттара.

Райпотребсойуус
систизмэтигэр 4 сыл
бузаалтырынан, инструкторынан
үлэлээбитэ. 1950 сыллаахха
колхуонун дьоно үлэҕэ уопуттаах,
тэрийэр дыобурдаах Тимофей
Степановичы бэрэссэдээтэлинэн
быыбардаан, дойдутугар үлэли
тахсыбыта. Максим Горькай
аатынан уонна "Сайдыы"

Биэрбит бирисээгэбин толорон

Мин 1942 сыллаахха бэс ыйын 19 күнүгэр армияҕа
ынырыллыбытым. Ити кэмнэ сааһым сүүрбэ биirim
этэ, колхуослар суоччутунан үлэли олоорорум.

1943 сыллаахха балаһан ыйыгар Смоленской
туһаайытынан сэриигэ кирибитим. 159-с стрелковой
дивизия 491-с стрелковой полкатыгар танковой
пулеметка иккис нүөмэринэн сылдыбытым. Ити
кимэн кириии кэмэ этэ. Биһиги чаастарбыт Смоленской
куораты уонна үгүс дэриэбинэлэри ылаттаабыттара.
Кимэн кирииигэ танковой пулеметчик-стрелоктары
кытары тэннэ маннайгы кэккэҕэ киирэр буолан,
танковой пулемету сосуһар олус ыарахан этэ. Оноуа
эбии өстөөх ордук сойуолаһара. Пулеметчиктартан
үгүс киһи өлөрө уонна бааһыра. Биһиги аҕыс
хонукка сэриилэһэн баран, Смоленской куораттан
80 килэмистир сирин аһан, Днестр өрүс салаатын
туораан, биир дэриэбинэни ылаары, хаста да кимэн
киирэ сырыттыбыт. Оно өстөөх хардары атаакалаан
биһиги үгүс сүтүгү таһаарбыта. Итиннэ ыараханлык
үс сиринэн бааһырбытым. Госпиталларга сытан
үтүөрэн баран, 1944 сыллаахха бэс ыйыгар бастагы
Белорусской фроннга 19-с механизированнай
биригээдэҕэ тийэн, Бобруйской анныгар сэриигэ
киирэн, бизсхонукка ручной пулеметчиһынан сылдьан
эмиз бааһырдым. Госпиталга ый кэрингэ эмтэнэн
баран, үлүстээн эмиз 1-гы Белорусской фроннга
тийэн сэриигэ кирибитим. Итиннэ Буг өрүстэн Висла
өрүскэ диэри 24 хонукка кыргыстыбыт. Бу сырыбар
отделение хамандыырынан сылдыбытым. Биһиги

чаасыт Висла өрүһү туораары соруммутугар, икки
өттүттэн артиллерия уота сүрдэммитэ. Ол уот мөлтүү
илигинэ, мин бааһыран хааллым, контузияланным.
Икки анаар ый кэрингэ эмтэнэн баран, эмиз фроннга
бардым. Ити сырыбар фроннга уопсайа ый анаарын
кэрингэ связнойуан сырыттым.

Мин Кыһыл Армияҕа 4 сыл сулууспалааһымнар
уоттаах сэриигэ түөрт төгүл киирэн кыргыстытым, үстэ
бааһырбытым, ол иһигэр биридэ контузия ылбытым.
Сэриигэ көрсөр суостаах, соһумар суолларын үгүс
буолаһара. Итилэртэн биридэ өстөөх илиитигэр
киирэ сысыт түбэлтэбин ахтыахпын баарабын.

1944 сыллаахха механизированнай чааска
түбэһэн, Бобруйской аннынаагы кыргыһыга
киирсидим. Ити кэмнэ Кыһыл Армия бары өттүнэн
кимэн киирэрэ. Чаасыт өстөөх фронун тобо көтөн,
кини тылыгар тахсар уонна кэтэбиттэн уоту аһар
соруктаах эбит этэ. Түүн биһиги батальонмут
массынантан түһэн сатыы баран истэ. Түүн сүрдээх
харана буолар, сорох сирдэргэ кэккэлээх барабыт,
сороһор эмиз стройдаан суол устун хаамабыт.
Дэриэбинэ кэллэ быһыылаах, адыас аттыбытыгар
һызмэстэр саналара иһилиннэ. Онтон бокуойа суох
биһиги суол таһыгар тарбаһа сытарбытын кытары
өстөөх кутаа уоту аста.

Хабыс-хараҕа ытыалаһы бөгө буолла, 2 чаас
кэрингэ быыстала суох тинийдибит. Биһиги окуопата
суох ыраас хонууга сытан бизэрэн, оноуа эбии өстөөх
кэтэһэ, бэлэмнэнэ сытан уоту аһан, үгүс киһибит

тыынын былдьаата. Ытыалаһы мөлтөөбүтүн кэннэ
билсидиппит — киһибит олус аҕыйаабыт. Отделением
хамандыыра кулааһар таптаран, ручной пулеметум
иккис нүөмэринэн сылдыар саллаат бааһыран,
госпиталга барбыттара. Хамандыыр көмөлөһөөччүтэ
уонна хас да саллаат өлбүт. Онон биһиги отделениеҕа
иккиэйэхэрэ хаалбыппыт. Ручной пулеметум дискэтин
анаар өттүн тобо ылпыттар, үлэлээбэт. Бааһыран
барбыт иккис нүөмэрим автоматтын ыллым.

Сарсыарда халлаан сырдаабытын кэннэ
биһиэнэрэ "Өстөөхтөр дэриэбинэттэн барбыттар
быһыылаах" — дэстилэр. Сыппахтаан баран
атаакалаан кириии буолла. "Өстөөх самолета
кэллэ, һызмэстэр кэннибиттэн иһэллэр" —
дизэн пулеметтарын төттөрү эргитэн истэхтэринэ,
буомба түстэ, ытыалаһы буолла. Кэннибин
хайһан көрбүтүм — хайһы-үйэ үгүс киһибит өлбүт,
сорохторбут төттөрү чугуйбуттар. Мин сороботун
сытар эбиппин. Һызмэстэр ханас диэкиттэн сырса-
сырса, мин иннибинээҥи үүнэн турар бурдук диэки
кирдилэр. Өйдөөн көрбөтүлэр. Турдум да, дьонум
диэки төттөрү ыстанным. Дьонум үүнэн турар бурдугу
быһыһан дэриэбинэ илин уһугар тийибиттэр.
Биһиги үгүс ротаттан 4 эрэ киһи баар эбит.

Мин Аба дойду Улуу сэриитигэр кыттан, Ийэ дойду-
ну көмүскээһиннэ кытаанахтары туораан, дууһабын-
тыыммын харыстаабакка туран сэриилэспитим.
Кыайылаах Кыһыл Армия кэккэтигэр сылдьан
бизэрбит бирисээгэбин толорбутум.

Балаһаны бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.

ЧУРАПЧЫ - УСПУОРТ ТУОНАТА

Чурапчы улуунун успуорка салаатын "Сана олох" хаһыакка тахсар анал сыһыарыыта

Чурапчы охчуттарын сана ситиһиилэрэ

Тохсунньу 12-16 күннэригэр Дьокуускай куоракка ытыллыбыт обунан ытыыга өрөспүүбүлүкэ чөмпүйэнтэтигэр Чурапчы охчуттара бастын көрдөрүүлэринилэр. Хамаанданан уонна бириддиэлээн көрүннэргэ бастагы миэстэлэри ылаттаатылар. Кинилэртэн Асим Павлов үс көрүннэ чөмпүйүөн буолары ситистэ.

Чөмпүйэнтэ 20 улуустан 144 охчут кэлэн кыттыыны ылла. Бэтэрээннэргэ үгэс обунан ытыыга эр дьонно Николай Васильев, оттон дьахталларга Эльвира Ефимова чөмпүйүөн үрдүк аатын ыллылар. Хамаанданан күрэххэ Галина Филиппова иккис миэстэбэ табыста.

Бөлөбүнэн ытыыга Асим Павлов, Борис Баишев, Николай Новгородов састааптаах эр дьон хамаандата кыһыл көмүс мэтээли ыллылар. Итини сэргэ Асим Павлов уонна Жанна Кириллина холбоһуктаах хамаанда өссө бири кыһыл көмүс мэтээли аҕалла.

Асим Павлов итинэн эрэ тохтоон хаалбакка, бириддиэлээн ытыыга бэргэнин өссө да бигэргэтэн, үгүс кыайыы мэтээлин кэттэ.

"Чурапчыбыт улууһа обунан ытыыга өссө Сойуус сабаттан күүскэ дьарыктанар. 70-с сылларга биһиги ыспарсымыаннарбыт өрөспүүбүлүкэ инники күөнүгэр сылдыбыттара. 2000 сылларга ити үтүө үгэс салбанан күн бүгүнүгэ диэри успуорт комплексыгар икки секциянан дьарыгы ытыабыт. Обунан ытыы Бэтэрээнсийэтэ күүскэ үлэли илэрэр. Обунан ытыыга биһиги оҕолорбут эмиэ кэккэ ситиһиилэрдээхтэр. Бу успуорт көрүнэ сайдыытыгар улууспут дьаһалтата, физкультурнай үнүстүүт уонна обунан ытыы Бэтэрээнсийэтэ төһүү буолаллар", - диир обунан ытыыга Чурапчы улуунун сүүмэрдэммит хамаандатын тириэньэр Михаил Филатов кэлсиир.

Салгыы биһиги охчуттарбыт, Михаил Филатов салаататынан, бу тохсунньу 22 күнүттэн Орел куоракка ытыллар РФ Чөмпүйэнтэтигэр уонна Араассыйа Кубогун иһин күрэхтэһиһэ кытта сылдьаллар. Саха сириг сүүмэрдэммит хамаандатыгар Чурапчы улууттан — Асим Павлов, Николай Васильев, Эльвира Ефимова уонна Галина Филиппова киирэн кыттыахтара. Охчуттарыгар ситиһиилэри баҕарыабын.

Умнуллубат кэрэ түгэннэр...

Олобум усталаах-туоратыгар аҕа табаарыс, үтүө добор буола сылдыбыт убай курдук саныыр баар-суох ытыктыр киһим, Дмитрий Гаврильевич Давыдов диэн үтүөкэннээх киһи туһунан бу бири түгэни санаан ааһыым.

Үүнэр күммүт үөскүүр сабата, ситэ сырдыы илик туманын быһыһтан бүдүгүрэ кырдыбыт кырыа-кыһын кысыйдаммыт мунуутор тымныытын иккис түһүмэһин кэнниттэн, быт хаамыһынан дуу, кутуйах атылынан дуу уһаан, кэлэн иһэрин бэлиэтиир чысхаан сарсыардатынан "Дорсобо кизэ дорсооннооҕо буолуохтун". Көр, ити аата көстөр дьүһүнэ көмүскэ тэннэммит кэмэ-кэрдитэ улам-улам чугаһаан эрдэбэ? Ол кэриэте бэйэлээх олохпут эмиз араас кэрдийс түгэннэринэн солбуллан, биллэрбэккэ устан, уулуу сундулуйан "киһи дуо" диэн айылҕа "харамайын" араастаан эрийэн-буруйан ууга-уокка түһэртиирэ барыбытыгар да биллэр суол ээ! Ити эрэри, кини даҕаны үгүс сырдык сахтаах, эриэккэс эркээйи өйгөр өспөттүү инэрэр айылгылаах буолар эбит.

Миитэрэйим барахсан бу орто дойдуттан туораабыта хайыы-үйэ 20-чэ сыл буолбут эбит. Элбэхтэ да бииргэ сылдьан, аны олох даҕаны ыкса ыаллы олохсуйан үөрбүппүт-көппүппүт баара. Төһөлөөх элбэх араас оччотообу обургу да, орто да күрэхтэргэ үксүн кыайыы көтөллөнөн, ардыгар кыайтарыы да "кыаһыланан" сылдыбылпыт буолуой?! Миигин үксүн "уҥа илиим, өйөбүлүм" — диэн киһини кыһыһынарара. Бэйэтэ Сыланьы Сылан дэппит чулуу ыспарсымыан, улууска биллэр успуорт дьиннээх энтузиаста, быһата Саха Ньургунна этэ. Тапталлаах аата эмиз Ньургун эбит. Кини туһунан ахтыы да сөн элбэбэ буолуо. Онтон бири умнуллубат түгэни ахтыым...

Субуруускай сохуос отделениеларын зонатаагы күрэхтэһиһэ үксүн биһиэхэ буолара. Оройуонна бири бастагынан тутуллубут, оччолорго типовой дэнэр, улахан успуорт саалалаах этибит. 1972 сыл сааһыары, күлүн тутарга икки күннээх тынааһыннаах күрэхтэһи кэнниттэн, хатылылар арай очукуо анаарынан кыайан табыстылар, кубогы илдьэ барар буоллупар. Дьоммут үөрэн-көтөн "сус" гыннахтара дии! Биһиги дьиктиргээн, санаттан ааҕан көрдүбүт, сэргэбит курдук, очукуо анаарынан биһиги кыайбыт эбиһипт. "Ол да иһин "суоластар" (ити кини үгүстүк туттар тыла этэ) түргэнник барыттар эбит, сарсын баран кубокпыттын былдыан кэлиэбин", - диир

баран, буоларын курдук, мичээрдээн кэбистэ. Оччону истибит дьон өрүкүнэйэ түстэхпит: "Дабаай, күн сарсын барыабын, наада буоллабына, иккиттэн да киирсэргэ бэлэммит", - дэстибит. Нөнүө күн эрдэ хомуллан, сатыы Хатылылаатыбыт. Хамаандабыт да толору табыста: Миитэрэй, мин, Уйбаан Дуруһаал, Оппуонньа Аянитов, Степа Макаров уонна Баһылай Дарбасов. Эбиэт ааһыһа туох да сэрэтиитэ суох тийдибит, дьоммут хайдах эрэ кэтэспит курдуктар, мүчүннэх көрүстүлэр. "Суоластар, кубокпыт ыла кэлибит, арааһа судьуйа сыһата тахсыбыт, төттөрү аҕалын", - Миитэрэй бас-көс киһибит суос бэринэр. "Дабаай, өссө быһаарсыабын, мээчиккэ..." Успуорт саалата суох буолан күрэхтэһи кулуупка ытыллар. Биһиги ол саҕана олох үчүгэй кэммит буолан уонна кыһыбыт да эптэбэ, олох тулуппатыбыт. Аатырар, солбуллубат Куобараптаа да туһалаабаты. Уйбаан Львович Говоров, кырдык да, успуорт бары көрүнүн ис сүрэхинэн итиэн-кутуйан таптыыр, тылын-өһүн, ууһун-уранын таба туһанар, улууска биллибит успуорт фанаата этэ. Сэмэн Прокопьев эмиз Хатылы чулуута, киһи кизэ чабылхайа, хайа, уонна үгүс киһилэрэ, бэйэлэрин күтөттэрэ Уйбаан Харлампьев эмиз успуорт энтузиаста, ол быһыыгар Мичикилээн Иванов — бары да дэгиттэр уолаттар: "Бээ, бээ, уолаттаар, атын сиргэ баран атын көрүннэрибин салгыабын, ити Саайка дьыэтигэр", - дэһэллэр. "Чэ сеп, биһиги онно да бэлэммит", - этилибит дьыэбэ ыстанан тийдибит, эрдэттэн да сылдымахтаабыт сирбит. Ааны аһаат, эрестэрээн аһа диэн сымыйа буолуох этэ оччотообу үйэбэ, остуол бөбө тардыллыбыт. Хаһаайттарбыт да хамсанылар түргэнэ, имигэһэ, сайынны дьэргэстэй ыһааҕар майгылатар үлүгэрэ! Сатыы хааман тийбит дьон, син 35 бизрестэ баара буолуо, ачыктаабылпыт да бэрт, тардыммыта буола-буола, улам тусуһан бардахпыт дии! Миитэрэйбэр имнэнэбин: "Кубогы, кубогы", - диибин. Хатылыларбыт буоллабына хас туос аайы биһигини киһиргэтэллэр, эчи, тыллара ууһа, эриэккэһэ, киһи эрэ аһыы олоруох курдук. Ол быһыыгар маспыт тардыһыта — эмиз биһиги туһабытыгар. Киһибин көрбүтүм — туох да үөрбүт аҕай, бирээмэ "кэрэмэхэ" быгыалыы сылдыар. Оо, үчүгэй да майгылаах этэ, табаарыһым барахсан "Суоластар, кэбис, сизэ, докумусон туоллаҕа, только эһиил кубокпыт илдьэн миэстэтигэр туруорабыт, бу сырыыга биһиги, хайа да түбэлтэбэ бизриэкпит суоҕа, чэ, уонна бу үлүгэрдээх далбарга түбэһэн баран, аанньа буолуохпут дуо, ылыахха-туойуохха буоллаҕа", - диир баран, бэйэтин "хоруккатын" тардан кэбистэ үһү... Саныыбын төрөөбүт алааспын... Харахпар бу тиллэн кэлэр табаарыһым өлбөөдүйбэт мөссүөнэ...

Бухатыыр Баанньабыт...

Эмиз бири үөлээннээҕим Иван Иннокентьевич Барашков туһунан бэрт диэн сэмэй ахтыыбын киллэрэн көрүүм.

Киһи күн сиригэр төрөөн, хайдах олорон, үлэлээн-хамсаан, дьонно-сэргэбэ хайдах үтүө өйдөбүлү хаалларбытыттан кини олоҕо ол суолунан сыаналанар. Ону дьылҕа-хаан бэйэтэ сөбүлүүрүнэн тутан, орто-туруу дойдубут олсун оноһуута оннук буоллаҕа эбээт дирибигэр тийэбит...

Уйбаан — Алаҕар ыччата.

Айылҕа анаан-минээн күүһү-уору маанылаабыт, биһиги бухатыырбыт. Итинник ааттыыр этибит, биһиги кинини дьээбэлээнэн буолбатах, дьиннээхтик, соробор ымсыыран даҕаны. Никита Аммосов диэн баара. Чурапчы улуунун мас тардыһытыгар бастагы кебулэччилэртэн биридэстэрэ, успуорт дьиннээх фанаата. Баанньа хаан быраата. Кини убайын тийэх суолугар атаарса сылдьан кэлсээбитэ: "Мин оччолорго оту-маһы тардыаһы сылдыар, саамай үгэннээн сылдыар кэмим этэ. Биһиэхэ уруккуттан бири үгэс күрэхтэһи баара — иһи бууттаах гириэни өрө тутан баран Чыаппара оскуолатын өһүөтүгэр өрө ыстанан бэлиэ хаалларыы. Көр, онно рекорду аатырар Гавриил Протодьяконов олохтообут эбит. Мин боруобаланан көрдүм да, кыл мүчү онно тийбэтим. Хаһа да төхтүрүйэн көрдүм — мэллгир. Атын уолаттарга этэн көрдүм — ким да чугаһаабат. Арай аттыбар убайым Баанньа олорор эбит. Киһим аргыйы саната суох пиэрэ диэки хаамта. "Аҕал эрэ, ити тарили, хантан туталларый?" — диэн холку баҕайытык хааман киирдэ. Мин кэтэһэн олор, хайыыр эбит диэн. Киһибит соҕотохто өрө тутан таһаарда, санныгар уурда, ону тулпутунан, үөһэ ыстанан табыста да, гириэлээх илиитинэн өһүөбэ саайар тыаһа иһилиннэ. Бэлиэни ааспыттан тута сэрэйэн, сүүрэн тийэн көрүү буолла. Олоппос булан, остуол үрдүгэр тахсааччы мин буоллум, көрбүтүм — Бырдыхаанал өссө сэри иннинэ онорбут рекордун, үс илии үөһэ сылдыар. Дьэ доо, диэн соҕотохто ыһы-хаһыы, Уйбааммытын үөһэ бырахсы!!! — өссө биридэ боруобалаан көрбөккүн дуо? Киһибит буоларын курдук, мүчүннээн эрэ кэбистэ. Ол рекорд өтөрүнэн алдьаһа эбитэ дуу, суоҕа дуу? Туоһута эргэрэн, эмэхсийэн көтөрүлүбүтэ ырааттаҕа. Ити курдук бири дьикти күрэхтэһи үйэттиллибэккэ хааллаҕа...

Мин буоллабына табаарыһым Баанньа кыабын билэр буоламмын, ыйыллытабын: "Доо, ити быраат Микиһи биридэ эмэ боруобалаабытын дуо? Аатыра аҕай сылдыар ээ" — диэбиллэр. "Ээ, ол бырааты дуо?" — диэн мүчүннээн кэбиспитэ. Микиһи ити кэлсээнигиттэн тута, аны кинигиттэн ыйытар киһи буоллабын: "Доо, Микиһи, убайың Уйбааны кытта биридэ эмит тутуспутун дуу?" — диэбиллэр, эмиз күлэн баран: "Суох буоллаҕа, кини анаар да илиитигэр тийбэт этим", - диэбиттэбэ. Оо, бухатыыр уолаттарым билигин суохтар. Дьылҕа-хаан ыйааҕа — суруллубат сокуон!

Вячеслав НОГОВИЦЫН,
Сылан нэһилиэгэ.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Төрөөбүт соругум

Билии төрдүн барытын бизрбит сирим баар -- Чурапчы

Чурапчы улуунун үөрэжин салалтатын «Сана олох» хаһыакка анал сыһыарыта

САЛАЙААЧЧЫ КОЛОНКАТА

2020 сылга, төһө да пандемия турдар, улууспут үөрэжин тэрилтэлэрэ ситиһиллэх үлэни ыттылар, үөрэхтээһингэ сана технологиялары кэлимник киллэрдилэр. Сыл түмүгүнэн Чурапчы улуунун тэрилтэлэрин сыллаабы рейтингэр, сыл устата үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэн, уһуяаннарга Т.И. Ефремова салайааччылаах «Тулпукчаан» уһуяан бастаата, иккис Е.И. Егорова салайааччылаах «Березка» уһуяан уонна үһүс А.А. Захарова салайааччылаах «Чуораанчык» уһуяан буоллулар.

Оскуолалар ортолоругар бастыһынан Д.Д. Красильников аатынан Мугудай орто оскуолата ааттанна. Иккис И.Е. Федосеев-Доосо аатынан Дирин орто агрооскуолата, үһүс Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолата табыстылар.

«Сыл бастын дириэктэрэ 2020» ааты Бүтүн Арасыйытатаабы граннар хаһаайыннара, өрөспүүбүлүкэ агрооскуолаларыгар бастын үлэлээһинэн биллибит И.Е. Федосеев-Доосо аатынан Дирин орто агрооскуолатын дириэктэрэ Михаил Спиридонович Игнатьев таһаарылаах үлэтинэн ылла.

«Оскуола иннинээби үөрэхтээһин бастын үлэһитэ» ааты Бүтүн Арасыйытатаабы граннары ылбыт, инбэлиит уонна доруобуйаларынан хааччахтаах оҕолору сайынналар адаптиваннай үөрэх бырагырааматын уонна «Ай Proekt YM» уһуяан иитиллээччилэрин чинчийэр үлэлэрин салайар бырайыактарын кизинник олоххо киллэрбит «Березка» уһуяан сэбиадиссэй Екатерина Ивановна Егорова ылла.

«Уолсай үөрэхтээһин бастын үлэһитинэн» нуучча литэратуирэтин БКЭ-гэр хаачыстыбалаах бэлэми тэрийэн уонна үрдүк көрдөрүүнү ситиһэн, С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын нуучча тылын уонна литэратуирэтин учуутала Лена Романовна Семенова ааттанна.

2020-2021 үөрэх дьылын сыл анаардаабы түмүгүнэн үөрэби ситиһи 99%, хаачыстыба 64% тэннэстэ.

Тохсунньу 8-11 күннэригэр 25-хис үбүлүүдээх «Инникигэ хардыы» өрөспүүбүлүкэтээби научнай-практической кэмпириэнсийэ дистанционнай көрүнүнэн ытылынна. Барыта 34 улуустан уонна 2 куораттан 1569 үлэ кытына. Эксперттэр оҕолор чинчийэр үлэлэрин онлайн сыаналаатылар. Чурапчы улууттан 15 оскуолаттан 71 кыттааччы 67 дакылааты 12 секцияга барытыгар уонна 32 подсекцияга көмүскэттилэр.

Чурапчы гимназиятын 10 кыл. үөрэнээччитэ Антон Макаров экология наукаларыгар лауреат аатын ылла. 1 истиэпэннээх диплому А.Е. Кулаковскай нэһилиэстэбэтин үөрэтигэ Ульяна Корякина (Дирин, 10 кыл.), робототехникага Анатолий Попов (гимназия, 11 кыл.), экология наукаларыгар Георгий Гоголев (гимназия, 8 кыл.), зоология наукаларыгар уонна уолсай биологияга Айтал Пестерев (ЧРССШИОР, 10 кыл.), тыа хаһаайыстыбатын наукаларыгар Гаврил Сивцев (Сылан, 9 кыл.), модага уонна дизайнна Карина Кривошапкина (ЧРССШИОР, 7 кыл.), музейвениеде Чамалиина Толстоухова (С.А. Новгородов аатынан Чурапчы ОО, 9 кыл.), медицина наукаларыгар Айна Кузьмина (Төлөй, 10 кыл.) ылары ситистилэр.

2-с истиэпэннээх дипломуна программированиега уонна алгоритмна Леонид Платонов (гимназия, 11 кыл.), робототехникага Дуолан Ноев (гимназия, 9 кыл.), экология наукаларыгар Айтал Григорьев (Хадаар, 5 кыл.), зоология наукаларыгар уонна уолсай биологияга Айна Ноева (С.А. Новгородов аатынан Чурапчы ОО, 10 кыл.), устуоруйага Кэнчээри Николаев (Хатылы, 9 кыл.), уопастыбаннай наукаларга Александр Сергеев (И.М. Павлов аатынан Чурапчы ОО, 11 кыл.), тылы тэннээн көрөн үөрэтигэ Леванна Иванова (ЧРССШИОР, 11 кыл.), Вика Иванова (гимназия, 9 кыл.), педагогикага Максим Корякин (гимназия, 9 кылаас), Евгений Федоров, Стас Сивцев (гимназия, 10 кыл.) наһараадаланылар.

3-с истиэпэннээх диплому робототехникага Николай Скрыбин (гимназия, 5 кыл.), Хотугу сир үөрэтигэ Тимур Попов (гимназия, 9 кыл.), тыа хаһаайыстыбатын наукаларыгар Айаал Эверстов (Дирин, 9 кыл.), устуоруйага Артем Иванов (Улахан Күөл, 9 кыл.), Эрсан Макаров (И.М. Павлов аатынан Чурапчы ОО, 6 кыл.), саха филологиятыгар Алина Дидорова (гимназия, 9 кыл.), Валентина Иванова (Хатылы, 7 кыл.), тылы тэннээн көрөн үөрэтигэ Яна Алексеева (Чакыр, 5 кыл.), психологияга Петр Карпов (С.А. Новгородов аатынан Чурапчы ОО, 10 кыл.) ыллылар. 15 дакылаат Арасыйыта таһымыгар кытарга мектиэлэннэ. Улахан дэлэгэссийэлэргэ 8-с миэстэни ыллыбыт.

Үөрэхтээһин эйгэтигэр Арасыйыта биллэрлибит Наука уонна технология, Саха сиригэр уонна Чурапчы улуунугар биллэрлибит Доруобуйа сылларын чэрчитинэн, киһи олохун хаачыстыбатын туспарга, чөл олобу тэнитэргэ анал үлэ барыа. Доруобуйа харыстабыла, үөрэхтээһин, экология эйгэлэрэ, ону тэнэ наука уонна технология пандемия кэмгэр ордук суолталаахтара ыйыллан, бу эйгэбэ үлэлиир дьон үлэтин сыаннаһыгар болбомто ууруллуба.

Бу сылга, Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттылаабы, Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала, П.А. Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, улууспут бэтэрээн-буйууннарын үйэтитэр үгүс кинигэ ааптара - Иван Михайлович Павлов төрөөбүтэ 100 сылын уонна Социалистическай Үлэ Геройа Роман Иннокентьевич Константинов төрөөбүтэ 125 сылын улуус, өрөспүүбүлүкэ уопастыбаннаа кизинник бэлэтигэ. Үөрэх тэрилтэлэригэр: оскуолаларга - Дирин 100, Арыылаах 130, Бахсы 110, Алабар, Амма, Мугудай, Хатылы 90, Бэрэ 30; уһуяаннарга - Арыылаах, Сылан «Сулуосаан» 55, Хатылы «Ньургунун», Чурапчы нэһилиэгин «Улыбка» 60, «Мичил» 65 төрүттэммит сылларын бэлэтиэхпит.

2021 сылга коронавирус инфекцията тарбаныгын сэрэтэр сыаллаах сана СанПин олоххо кирийдэ, педагогтары аттестациялааһынна, аттестаты биэриигэ, үөрэх тэрилтэлэрин сайтарын ирдэбилгэр хэһэ уларыйылар кирийдилэр, маньы тэнэ РФ Үлэ Кодексыгар дистанционнай үлэни тэрийиигэ сокуон кирийдэ. Үлэ киниискэтин электроннай көрүнэр көһөрүү үлэтэ түмүктэннэ.

Саха сылга үөрэтии хаачыстыбатын туспаран, сана кедьүүстээх ньымалары туһанан, сыал-сорук туруоран, өссө үрдүк кирбиилэри ыларга бары күүһү-кыабы ууруобун, бары хайысхага элбэх ситиһиллэниэбин!

Юрий Павлович ПОСЕЛЬСКИЙ,
үөрэх салалтатын начаалынньыга.

Улуус баһылыгын өрөһуоспатаабы баала

Тохсунньу 15 күнүгэр улууспут бастын үөрэнээччилэригэр, ыспарсымыаннарыгар, уопастыбаннай олоххо көхтөөх оҕолоругар анаммыт улууспут аҕа баһылыгын өрөһуоспатаабы харыйата, ирдэбил баһытынан, куйаар ситимин нөнүө ытытыллына. 2020 сыл түмүгүнэн улууспут ситиһиллэх 30 оҕо анал бэлэби, сулустаах кубогу туттулар. Улуус баһылыга Андрей Ноговицын оҕолор хас биридди ситиһиллэринэн кизэн туттарын этэн туран, үлэни-үөрэби, успуорду өрө тутан, өссө да элбэх кыайы кэлэ турарыгар баҕарда. Улуус документааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, улуус баһылыгын социальнай болпуростарга уонна бэйэни салайыныыга солбуйааччы Николай Аммосов оҕолорго хас биридди, кыайы, ситиһи улууспут сирэйэ, аата буоларын, улуус сайдыытыгар кылааттарын киллэрсэллэрин бэлэтиэттилэр. СӨ Ыччат дьыалатыгар уонна социальнай коммуникацияларга министиэриэ, биир дойдулаахпыт Степан Саргыдаев видео эбэрдэтигэр туохтан да интибэһкэ, куруук инники күөҥнэ сылдьалларыгар, Саха сирин кизэн туттар дьонно буола улааталларыгар баҕа санаатын тизэртэ.

Үөрэх салалтатын начаалынньыга Юрий Посельский аан маннайынан «Признание» анал наһараадаһы Г.Д. Протодакенов аатынан Алабар орто оскуолатын 4-с кылааһын үөрэнээччилэригэр Зоя Дмитриеваага, С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын 11-с кылааһын үөрэнээччилэригэр Алиса Поповаага, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 10-с кылааһын үөрэнээччилэригэр Алика Михайловаага туттарбыта баһылыгы тэрээһин уратытынан буолла. Бастын оҕолор ааттарыттан В.С. Соловьев-Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын үөрэнээччитэ Кэнчээри Николаев харда тылы эттэ.

2020 сыл бастыннара:

«Бастын үөрэнээччи» анал аат

1. Анастасия Оконешикова, Мугудай орто оскуолата, 10-с кылаас.
2. Мария Копылова, Чурапчы гимназията, 11-с кылаас.
3. Дайаана Березкина, Алабар орто оскуолата, 11-с кылаас.
4. Яна Павлуцкая, Болтоно орто оскуолата 10-с кылаас.
5. Леванна Иванова, Чурапчытаабы спортинвай интэринээт-оскуола, 11-с кылаас.
6. Алина Кривошапкина, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата 11-с кылаас.
7. Ангелина Иннокентьева, И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолата, 11-с кылаас.
8. Айна Кузьмина, Төлөй орто оскуолата, 10-с кылаас.
9. Анжела Филиппова, Чакыр орто оскуолата, 10-с кылаас.
10. Василий Корякин, Дирин орто «АГРО» оскуолата 11-с кылаас.

«Бастын ыспарсымыан» анал аат

1. Вадим Федоров, Чурапчытаабы ыспартыбынай интэринээт-оскуола, 7-с кылаас.
2. Алина Кардашевская, Чурапчытаабы ыспартыбынай интэринээт-оскуола, 7-с кылаас.
3. Алексей Драгунов, Чурапчытаабы ыспартыбынай интэринээт - оскуола, 11-с кылаас.
4. Владимир Бояновский, Чурапчытаабы ыспартыбынай интэринээт-оскуола, 11-с кылаас.
5. Ян Федоров, Чурапчытаабы ыспартыбынай интэринээт-оскуола, 10-с кылаас.
6. Михаил Аржаков, Кытаанах орто оскуолата, 10-с кылаас.
7. Изот Кривошапкина, Хатылы орто оскуолата, 5-с кылаас.
8. Айаал Дьячковский, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата, 7-с кылаас.
9. Валентин Иванов, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата, 11-с кылаас.
10. Николай Петров, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата, 11-с кылаас.

«Бастын уопастыбанньык» анал аат

1. Алина Гермогенова, Амма орто оскуолата, 10-с кылаас.
2. Владимир Дьячковский, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата, 11-с кылаас.
3. Яков Олесов, Хадаар орто оскуолата, 11-с кылаас.
4. Ньургун Пермяков, Чурапчы гимназията, 11-с кылаас.
5. Кэнчээри Николаев, Хатылы орто оскуолата, 9-с кылаас.
6. Спиридон Пестерев, Дирин орто «АГРО» оскуолата, 11-с кылаас.
7. Вероника Сокольниковна, Бахсы орто оскуолата, 11-с кылаас.
8. Ньургун Собакин, Соловьев орто оскуолата, 11-с кылаас.
9. Семен Ноговицын, Сылан орто оскуолата, 10-с кылаас.
10. Анна Аржакова, Одьулуун орто оскуолата, 10-с кылаас.

Күндү оҕолор, эһиги хас биридди ситиһиигит, кыайыгыт, үрдүккэ дьулуургут-бу бүтүн дойдубут кыайыта, бу Чурапчы улуунун кизэн туттуута. 2021 сыл өссө үрдүк ситиһиллэри, сонун арыыйылары аҕалыт! Чэгиэн сылдьан сырдык ыра санааларгыт туола турдуннар, дьол-соргу аргыстастын!

Оксана ИГНАТЬЕВА,
иити отделин исписэлиһэ.

КИНИЛЭРИНЭН КИЭН ТУТТАБЫТ

Учуутал үрдүк аатын өрө тутан

Арасыйыа норуот үөрэҕиритин туйгуна Виктор Николаевич Петров Чурапчы оройуонун Болугур нэһилиэгэр 1950 с. төрөөбүтэ. 1977 с. Нам художественной педагогической училищетын бүтэрэн, төрөөбүт дойдутугар Мындабаайыга үлэли тахсыбыта. Амма орто

кылаастарга уруһуй предметин диригэтэн үөрэтии, улууска черчение кууруһун үс сыллаах бырагыраамаларын чочуйан оморбута. 1994, 2001 сс. уруһуй итиэннэ черчение учууталларыгар аһамыт улууска аалтарыскай бырагыраамаларын сырдатан, аһаҕас уроктары, сэмизээрдэри ыыталаабыта.

Улуустаабы черчение олимпиадаларыгар үөрэнээччилэрэ хастыы эмэ буолан, куруук инники сылдыаллара. 1996 с. Люда Лыкина, Таяна Ильина черчение олимпиадатыгар улууска бастаан, өрөспүүбүлүкэ ситиһилээхтик кыттыбытара. 2000 с. Люба Осипова регионна кыттыбыта. Наташа Попова П.А. Ойуунускай 100 сыллаах үбүлүөйүгэр өрөспүүбүлүкэтээби уруһуй күрэсэр бастаан быыстапкаҕа кыттыбыта.

Виктор Николаевич куруһуогун оҕолоро пленардарга сылдьан төрөөбүт дойдутарын кэрэ, дириг устуруйалаах ытык сирдэрин кэрийэн, элбэҕи билбэттэрэ-көрбүттэрэ, айылҕаны уруһуйдуурга үөрэммиттэрэ, патриотическай өйгө-санааҕа иитиллибиттэрэ. Оҕолор улуустаабы, өрөспүүбүлүкэтээби быыстапкаларга, араас кункуустарга мэлдьи инники кэккэҕэ сылдыаллара. Ол курдук, өрөспүүбүлүкэтээби кункуустарга Люда Дюдорова, Дуня Попова, Лариса Носова (1997), Витя Заболоцкий, Дуня Попова (1998), живописец-художунньук А.П. Собакин үбүлүөйүгэр Катя Александрова, Вика Гермогенова (2001-2004) үрдүк ситиһилээхтээби, Нария Исакова «Кэскил» хаһыат анал грамотатынан наҕараадалаабыта.

Методическай холбоһук салайааччытынан үлэлииргэр киэн уопутун араас таһымнаах аабыыларга тарбаппыта.

«Интеринээт усулусуулатыгар оҕо иллэн кэмизер тус баҕатын учууттаан анал дьарыктары ыыты». «Уруһуйга уруогу таһынан эбии үөрэтии», «Уруһуйга дьобурдаах оҕону пленарга дьарыктааһын» үлэлэрэ улууска биһирэнэн, өрөспүүбүлүкэҕэ тийэ тарбаммытара, онон үгүс учууталга методическай көмө, ыйыннык

буолбуттара. Оскуола «Сыл бастын учуутала» 1993 с. үрдүк аатын ылбыта.

Кылаас салайааччытынан үлэлиир кэмизер икки выпуһу олох киэн аартыгар көччөх тынан көтүлүтэ, кылаапын оҕолоруттан алтата учуутал идэтин талбыта педагог үөрэнээччилэригэр үтүө холобур буолбутун туоһулуур. Улууска «Бастын кылаас салайааччыта 2002» кункурус кыайылыаабынан ааттаммыта.

Виктор Николаевич ис сүрэхтээх кыһаллан туран, өрөспүүбүлүкэ, улуус, нэһилиэк, оскуола уопастыбаннай үлэтигэр күн бүгүнүгэр диэри көхтөөхтүк кыттар. Зонанан (түөлбэнэн) үлэһиттэр кэмизер түөлбөтүн салайааччытынан аһаммыта. Киин ыстаап салайааччытыгар тийэ үүмүтэ. Оскуолабыт профсоюзунун бэрэссэдээтэлинэн сүүрбөччэ сыл устата кэлэтиип биир сомоҕо буоларыгар баһаам сыратын-сылбатын анаабыта. Дьонун-сэргэтин итэҕэлин ылан, дьокутаатынан талыллыбыта. Калинин «Кустук» экологическай оҕо сыннаанар лааҕырыгар диригтэрдээбитэ.

Тая сириг олобун-дьаһаҕын этинэн-хаанынан билэр буолан, «Мындабаайы» ТХПК прорабанын А.С.Собакинныын ферма икки кыстыыр хотонун хапытаалынай өрөмүөнүн ыытыспыта. Бэс Күбэҕи бааһыналарын толору күрүөлэспитэ. Ыччаты үлэҕэ сыһыарбыта. Кэнники сылларга нэһилиэккэ сайынны уу ситимин киллэригэр сыратын-сылбатын биэрбитэ.

Ылбаҕай ырыаһыт, дьобурдаах баяныт, нэһилиэкпит устуруйатын чинчийэр «Төрүт Уус» түмсүү чилиэнэ, Мындабаайы кэскилин туһугар күн бүгүнүгэр диэри кыһаллар. Виктор Николаевич сыралаах үлэтэ кэмизер сыаналанан, быһыл СӨ «Учууталлар учууталлара» үрдүк аат ананан, барыбытын үөрдэр, долгутар. Учууталбыт иллээх дьиз кэргэн аҕа баһылыгын үтүө холобура – оҕолоро бары идэлээх, үлэһит үтүөтэ буолбут дьон, сиэннэрэ улааталлар.

Александра ВАСИЛЬЕВА,

Р.И. Константинов аатынан Амма орто

оскуолатын «Арылы» медиакиин салайааччыта.

Одьулуун орто оскуолатын ОБЖ, черчение, технология предметтарын учуутала Николай Михайлович Климов – үөрэҕирин эйгэтигэр барыта 34 сыл үлэлээн кэлбит улахан уопуттаах учуутал. Чурапчы улуусун Хайахсыт нэһилиэгиттэн төрүттээх, 1986 с. СГУ Педагогическай үнүстүүтүн бүтэрбитэ. 1992 с. Төлөй ситэтэ суох орто оскуолатыгар диригтэринэн ананан, түөрт сыл таһаарылаахтык үлэлээбитэ, оскуола орто оскуола статуһун ылан, сайдыы суолугар биэ олук ууруллубута.

2001 с. Одьулуун орто оскуолатыгар учууталынан дьаныардаахтык, утумнаахтык үлэлээн, бэйэтин дириг билиитинэн, сатабылынан үөрэнээччилэргэ дын олобу кытта ситимнээх дьобуру, сатабылы инэрэр. Оҕолору сайыннаар кулууптары, куруһуоктары тэрийэн үлэлэтэр. 2006-2020 сылларга Николай Михайлович үөрэнээччилэрэ Бүтүн Арасыйытатаабы предмет олимпиадаларыгар улуустаабы, онтон регионнаабы түһүмэбин кыайылыаахтарынан буолбуттара.

ОБЖ учууталларын методическай холбоһугун салайан, ыччаты патриоттуу иитиигэ сэмизээрдэри тэрийэр, сыллата оскуола баазатыгар гражданскай иитиигэ уопутун тарбаттар. Улууска биэс күннээх полемой үөрэтэр хомуур нааалыныгынан, сүрүн судьуйатын үлэлиир. 10 кылаас уопаттарын армияҕа барарга бэлэмнээн, сулууспалаабыт ыччаттар уонна кинилэр төрөппүттэрин махталын ылан ылар. Кини тэрээһиннээх үлэтин биэр үрдүк ситиһиитинэн 2003 с. тэриллибит «Альфа» байыаннай-патриотическай кулууп буолар. Элбэх оҕо-ыччат дьарыктанан, патриотизм тыыныгар

Энтузиаст учуутал

иитиллэн, дойдуга бэриниллээх дьон буолан, Саха сириг араас муннугар үлэли-хамсыы сылдыаллар. Кулууп иитиллээччилэрэ буулдьанан ытыы, байыаннай-прикладной многоборье хас да тегүлээх кыайылыаахтара. Регионнаабы «Аҕа дойдуну көмүскээччи» спартакиада призера, «Снежный барс» байыаннай-спартибынай оонньуу кыттылыаахтара, кыайылыаахтара, баһаарынай-прикладной улууст өрөспүүбүлүкэтээби күрэбин кыттылыаахтара. Хабаровскай куоракка баһаарынай уонна байыаннай күрөхтэргэ иитиллээччилэрэ ситиһиллэнэн, Николай Михайлович уопута Уһук Илин күрэсэр тарбаммыта.

Мань таһынан, оҕону айылбаҕа сыһыаран, 2013 сылтан туризмна дьарыктаан улуус, өрөспүүбүлүкэ араас күрэхтэһиилэригэр үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэр. Педагог элбэхтик эрчийбит, дьарыктаабыт оҕолоро Дайаана Кардашевская, Дьулус Капитонов, Сима Седалищев өрөспүүбүлүкэтээби олимпиадаҕа кыайыттар, Арасыйыта кыттыбытара үрдүк үөрэххэ кириэллэригэр туһалаабыта. Алина Попова, Алик Максимов Москванан, Ильмень күөлүнэн Улуу Кыайы 75 сылыгараналлаах үөрэтэр-эрчийэр сбирга ситиһиллээхтик кыттан кэлбиттэрэ. Алина Попова СӨ Ыччат министиэристибэтин «Юнармейская медаль имени Феликса Александровича Поморцева» бэлэтинэн наҕараадалаабыта.

Бу үөрэх дьыла сабаланытыгар WorldSkills Russia

Junior «Спасательные работы» күрэсэр Саха сириг аатын чиэстээхтик көмүскээбиттэрэ. Бу барыта учуутал энкилэ суох киэн хабааннаах, дьаныардыах уонна утумнаах үлэтин туоһулууллар.

Николай Михайлович – бастын уопастыбаннык. Сыл аайы Одьулуун нэһилиэгэр ытыллар Кыайы парадтарын «Альфа» бөлөбүн кытыннаран үрдүк таһымна ыттар. Эр дьон ансаамбылларыгар, нэһилиэк хоругар ыллыыр, оскуола, нэһилиэк туруорар инспектортаригэр оруоллары айымнылаахтык арылан, итэҕэтиилээхтик топорон, дьон, көрөөччү биһирэбилин ылар. Бэйэтэ суруйбут хоһооннорун уустаан-ураннаан ааҕар айылбаттан бэриллибит ураты дьобурдаах.

Николай Михайлович оскуола, нэһилиэк, улуус уопастыбаннай олобор көхтөөхтүк кыттан, учуутал үтүө аатын ааттатар.

Иван Ильич ПОПОВ – БАЙДАМ.

Кырачааннарбыт ситиһиилэрэ

Өрөспүүбүлүкэтээби «Я – инженер» оҕо техникскай айар дьобурун кункуруһугар Чурапчы нэһилиэгин «Туллукчаан» уһууаанын «Smart Boys» хамаандата кыайда, «Улыбка» уһууаан «Unikids» хамаандата 2-с миэстэ, «Мичил» уһууаан «Lego-Teat» хамаандата 3-с миэстэ буоллулар. Алын кылаастарга С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыттан Алик Чичигинаров (сал. А.Н.Каркина) 3-с миэстэни ылла.

«Ай робот» күрэххэ Чурапчы нэһилиэгин «Березка» уһууаанын «РобоFix» уонна Одьулуун «Күнчээн» уһууаанын «Туплай» хамаандалара 3-с миэстэ буоллулар. «Туллукчаан» уһууаанын «Smart Boys», Дириг «Ыллык» уһууаанын «Тобул» хамаандалара анал аат хаһаайыннарын буоллулар.

Үөрэнээччилэр ортолоругар С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 2-с кылааһын үөрэнээччитэ Айсен Дуранов «Роботы в медицине» номинацияҕа 3-с миэстэ буолла, Хатылы орто оскуолатын хамаандата 2-с миэстэни ситиһэн, «Инникигэ хардыы» НПК финалыгар кыттар мэхтиэ сургуун туппумтара.

«Парад роботов» бэстибээл 19 улуустан 165 оскуола иннинээҕи саастаах уонна алын кылаас оҕолоро кытыннылар. Чурапчы «Мичил» уһууаанын «LEGO TEAM» хамаандата (Эрсан Сметанин, Мичил Лаверентьев, сал. Сардана Ивановна Сметанина) «Самый актуальный проект» номинация уонна «Фиксик» хамаанда (Олег Баранкович, Марк Максимов, сал. Марина Ивановна Батарина) «Самый технически сложный проект» номинация кыайылыаахтарынан ааттаннылар.

Тэттик сонуннар

Профсоюз чилиэнэрин ортотугар өрөспүүбүлүкэтээби Сана дьыллаабы откупканы үтүктүү кункуруһугар улуустан Бахсы, Кытаанах, Бэрэ, Түөйэ оскуолалара, Одьулуун «Күнчээн», Чурапчы «Туллукчаан» уһууаан үлэһиттэрэ кыттан ситиһиллэнилэр. Реском 5 миэстэни, 12 анал ааты анаабытыттан Бахсы оскуолатыттан Мария Барашкова уолунаан бастаатылар, анал ааты Одьулуун уһууааныттан Айтилина Сибирякова, Нюрбина Константинова ыллылар. Каллигэлэрбитин эбэрдалибит!

...

Тохсунньу 13-17 күннэригэр Владивосток куоракка ытыллыбыт Уһук Илин федеральнай уокурук боксаҕа юниордар кыргыттарга күрэхтэригэр Снежана Сивцева, Алика Михайлова ситиһиллээхтик кытыннылар. Снежана боронса призер буолла.

...

Тохсунньу 20 күнүгэр Д.Д. Красильников аатынан Мугудай орто оскуолатыгар релаксация кабинета аһылына. Оскуола оҕолоругар, доруобуйаларынан хааччахтаах оҕолорго сыл устата анал дьарыктар ытыллыахтара.

Сыһыарыыны бэлэмнээтилэр Мария АРТЕМЬЕВА, Анна ЗАХАРОВА.

— ГОРОСКОП С 25 ЯНВАРЯ ПО 31 ЯНВАРЯ —

ОВЕН
Умение слушать и слышать подарит вам успех и непобедимость. Если накопилось достаточно предосылок, то вы сможете удачно поменять вид деятельности. Сосредоточенность и внимательность в вашей работе положительно отразится на вашей карьере. С начальством лучше не спорить.
Важную роль в вашей жизни сыграют родственники, они помогут вам решить многие проблемы. Благоприятный день - среда, неблагоприятный день - четверг.

ТЕЛЕЦ
Старайтесь не тратить драгоценное время попусту. Все задуманное может исполниться, если вы спокойно и настойчиво будете продолжать свое дело. Направьте всю свою энергию в одно русло. Чувство такта и обаяние позволят вам виртуозно справиться с поставленными задачами.
Благоприятный день - четверг, неблагоприятный день - понедельник.

БЛИЗНЕЦЫ
Ваши возможности расширятся. Но если вы не уполномочены принимать решения, то выскажите свои идеи начальству - к вам непременно прислушаются. Только не перегружайте себя излишней работой, она от вас не убежит. Подумайте лучше о духовном совершенствовании.
Благоприятный день - пятница, неблагоприятный день - суббота.

РАК
Вам предстоит много встреч, новостей, поездок по делам. Ваше настроение значительно улучшится, тонус поднимется, сил ощутимо прибавится. Не упустите удачу, которая сама идет к вам в руки. Доверьтесь интуиции в деловых и личных вопросах, а не расчетам. Благоприятный день - вторник, неблагоприятный день - четверг.

ЛЕВ
В деловых вопросах больше полагайтесь на интуицию, потому что логика вряд ли приведет вас к нужным результатам. Не стоит совершать безответственных поступков, даже таких, которые кажутся вам пустяками. Благоприятный день - среда, неблагоприятный день - четверг.

ДЕВА
Для того чтобы не упустить шанс - необходимо проявить инициативу. Вспомните о старых друзьях, может быть, им понадобится ваша помощь, постарайтесь сделать все от вас зависящее: они очень на вас рассчитывают. Детям может пригодиться ваш совет, не отмахивайтесь от их просьб. Благоприятный день - понедельник, неблагоприятный день - пятница.

ВЕСЫ
На вас может обрушиться множество забот и мелких проблем. Чем больше бескорыстной поддержки вы окажете нуждающимся,

тем позитивнее будут перемены в вашей жизни. До достижения желаемого результата остается совсем немного, поэтому не разбрасывайтесь и займитесь самыми неотложными проблемами. Выходные дни вам лучше провести с семьей.
Благоприятный день - пятница, неблагоприятный день - среда.

СКОРПИОН
Могут произойти невероятные события, которые изменят ваше мировосприятие. Попробуйте взглянуть на свои действия со стороны, более-менее объективная оценка позволит избежать сложных ситуаций. Работа станет интересней и прибылейней. Выходные дни обещают вам удачу и результативность приложенных усилий, постарайтесь не капризничать, пожалейте своих близких. Благоприятный день - вторник, неблагоприятный день - пятница.

СТРЕЛЕЦ
Сосредоточьтесь на работе, собранность и внимание просто необходимы, чтобы избежать критических замечаний и неприятностей. Будьте терпеливее к незначительным недостаткам окружающих, иначе ваши постоянные придирки по мелочам могут вывести кого-то из себя. В выходные друзья помогут справиться с накопившимися проблемами. Осторожнее с желанием быть излишне экстравагантными и стремлением все изменить. Благоприятный день - среда, неблагоприятный день - вторник.

КОЗЕРОГ
Сила ваша - в открытости и доброжелательности, тогда и нервы будут целы и дела пойдут на лад. Необходимо сохранять свои планы и намерения в тайне, чтобы они успешно осуществились. Откроется направленная против вас интрига и вам придется изменить свои действия из-за тайных недоброжелателей и завистников. Ситуация переменится в вашу пользу, но не стоит вынашивать план мести. Выходные посвятите отдыху. Благоприятный день - понедельник, неблагоприятный день - среда.

ВОДОЛЕЙ
Можно реализовать давние планы. Подвернется возможность проявить себя в новом деле, что совсем скоро принесет дополнительную прибыль. Выходные дни будут посвящены приведению в порядок неотложных домашних дел. Будьте внимательны и осторожны. Благоприятный день - четверг, неблагоприятный день - вторник.

РЫБЫ
Не так давно вы приняли важное решение, и оно уже успело оказать благоприятное влияние на ваши деловые возможности. Действуйте спонтанно в зависимости от сложившихся обстоятельств. В выходные стоит укротить свое упрямство, чтобы не провоцировать конфликтов с близкими людьми. Благоприятный день - четверг, неблагоприятный день - пятница.

— КӨР-СЭРГЭЭ —

НВК SAHA

«Саха» НКХ ханаалын
Тохсунньу 25-31 күнүнээби бырагыраамата

НВК SAHA

Тохсунньу 25 күнэ Бэнидиэнньик	06:00 - Сана кун-Новый день 12+ 09:30 - Саха сатаабата суох 10:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Сэбэн сирэ 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Саха куораттэ 12+ 16:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 16:15 - Өркөн өй 12+ 16:30 - Геван 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыһынаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Ааспыт ааспат амтана 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 21:45 - Аал-луук мас 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Саха сатаабата суох 00:00 - Талбан 12+	06:00 - Сана кун-Новый день 12+ 09:30 - Саха сатаабата суох 10:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Сэбэн сирэ 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Саха куораттэ 12+ 16:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 16:15 - Куорчак-шоу 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыһынаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Ааспыт ааспат амтана 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 21:45 - Аал-луук мас 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Саха сатаабата суох 00:00 - Талбан 12+	10:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Аал-луук мас 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Город с Аргуновым 16:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 16:15 - «Журавлиный клик» 17:45 - Дойдум дьоно 12+ 18:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Ааспыт ааспат амтана 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» инф. программа 12+ 21:00 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 21:45 - Золотой фонд 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Саха сатаабата суох 00:00 - Талбан 12+	филармония Якутии 12+ 11:45 - Репортаж 12+ 12:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 12:15 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Урдэл 12+ 16:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 16:15 - Ууттэн кэпсээнэ 12+ 16:45 - Клевая рыбалка 12+ 17:15 - Тыһынаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Ааспыт ааспат амтана 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 21:45 - Сэбэн сирэ 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Саха сатаабата суох 00:00 - Талбан 12+	программа 12+ 12:15 - ТВ-спорт. Кубок СК «Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу. Прямая трансляция 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Кэрэ кэпсээн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 16:15 - Кэрэ кэпсээн 12+ 16:30 - Геван 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыһынаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 18:15 - Айуу-чэ! 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Өркөн өй 12+ 20:30 - «Саха Сирэ- Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - Куорчак-шоу 12+ 21:45 - Бай 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Бу Дьокуускай 6+ 23:30 - Саха сатаабата суох 00:00 - Өркөн өй 12+	«Модун» среди спортивных клубов по мас-рестлингу 18:00 - «Якутия» инф. бизрии 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Комус туған 12+ 19:45 - Сахалыы клипэ 12+ 21:00 - «Якутия» информационная бизрии 21:15 - Кэнсиэр 6+ 23:15 - Кэрэ кэпсээн 12+
	Тохсунньу 26 күнэ оптуорунньук	Тохсунньу 27 күнэ сэрэдэ	Тохсунньу 28 күнэ чэппиэр	Тохсунньу 29 күнэ бэтиинсэ	Тохсунньу 30 күнэ субуота	Тохсунньу 31 күнэ баскыһыанньа
	06:00 - Сана кун-Новый день 12+ 09:30 - Саха сатаабата суох 10:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Полярная звезда 6+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Золотой фонд 12+ 13:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Репортаж 12+ 14:00 - Саха куораттэ 12+ 15:00 - ТВ-спорт. Кубок СК	06:00 - Сана кун-Новый день 12+ 09:30 - Саха сатаабата суох 10:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - В эфире-	06:00 - Сана кун-Новый день 12+ 09:30 - Саха сатаабата суох 10:00 - «Саха сирэ» инф. бизрии 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - В эфире-	06:00 - Сана кун-Новый день 12+ 09:30 - Саха сатаабата суох 10:00 - «Саха сирэ» информационной бизрии 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Полярная звезда 6+ 12:00 - «Якутия» информационная	06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:00 - Сана кун 12+ 09:00 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Кэрэ кэпсээн 12+ 11:00 - Саха сатаабата суох 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Золотой фонд 12+ 13:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Репортаж 12+ 14:00 - Саха куораттэ 12+ 15:00 - ТВ-спорт. Кубок СК	06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:30 - Асчылтар 6+ 08:15 - Парламентский вестник 12+ 08:30 - Саха итэбэлэ 12+ 09:00 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Полярная звезда 6+ 10:30 - Детское время 6+ 11:00 - Саха сатаабата суох 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Холод 12+ 12:45 - Асчылтар 12+ 13:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Геван 12+ 14:15 - В эфире- филармония Якутии 12+ 14:45 - Бастын клип 12+ 15:00 - Город с Аргуновым 16:00 - Сахалыы спектакль 18:00 - «Якутия» инф. бизрии 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 19:30 - Клевая рыбалка 12+ 20:00 - Урдэл 12+ 21:00 - «Якутия» инф. бизрии 12+ 21:15 - Ууттэн кэпсээнэ 12+ 21:45 - Кэнсиэр 12+ 23:45 - Город с Аргуновым

